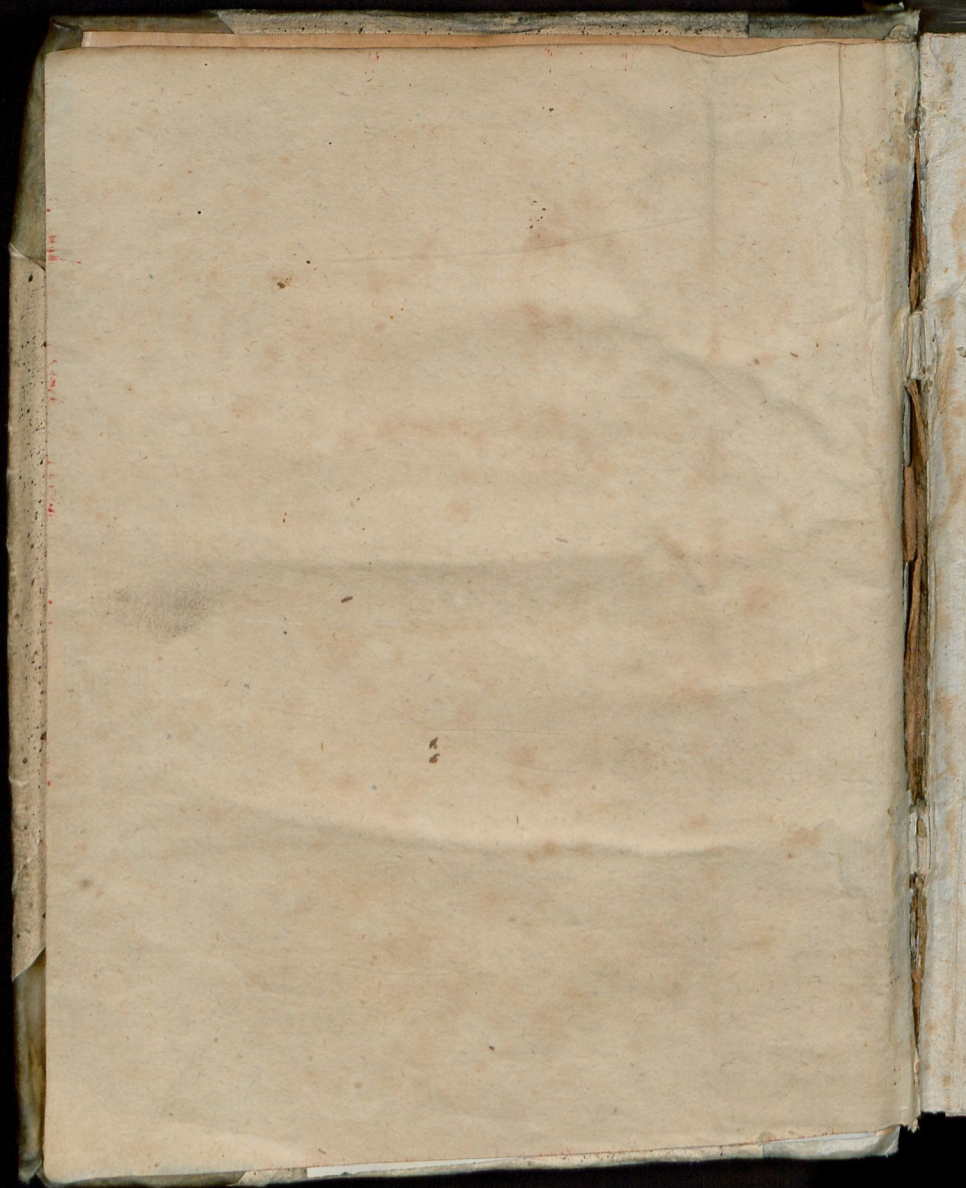

1. Baurgarten, Sigism. Jaci, de Yficia et scripturae veteris
rati et scripturae naturalis. Halae 1742.
2. " " de conversione non intellectuali. Halae 1743.
3. " " , examen variarum opinionum de regno posterio-
rum Abrahami in Aegypto. Halae 1743.
4. " " , de Judo sacrae coenae convivae. Halae 1744.
5. " " , de circumspectione haereticologica. Halae 1744.
6. " " , de discrimine revelationis et inspirationis. Halae 1745.
7. " " , de propagatione et gradibus peccati originalis. " 1745.
8. " " , de Paulo gentium apostolo contra Th. Morganum. 1745.
9. " " , de veris signis vocationis divinae ad ministerium
ecclesiasticum. Halae 1745.
10. " " , de procrastinatione baptismi apud veteres quoque
causis. Halae 1747.
11. " " , de genuina et spuria aedificatione spiritali me-
ditationis illius legitima et illegitima. Halae 1747.
12. " " , Indiciae plurimum praecipuarum libellorum codicis
Traeti N. J. adversus H. Whiston et ab eo Halae liter
criticas. Halae 1750.
13. " " , de variis modis abutendi evangelio. Halae 1750.
14. " " , de mirabili fuga prophetae Jonas. Halae 1751.
15. " " , de martyris Christianis variisque circa eadem
notandis. Halae 1752.
16. " " , de captivanda ratione sub fidei, seu de imperio
fidei in rationem, rationi congruente. Halae 1752.
17. " " , de officiis circa varia scandalorum genera Halae 1752.
18. " " , orationem, meditationem, tentationem facere
Christianum et theologum. Halae 1752.

19. Caerngarten, Ligum Sai, de participatione peccatorum ad
enorum. Halae 1752.
20. " " , Vindiciae omniſcientiae in deo. Halae 1752.
21. " " , Vindiciae necessitatis librorum ſymbolicorum
contra recentiffimas obſtrectationes. Halae 1752.
22. " " , de periculosa ſacramentorum in caerimontas
et harum in ſacramenta permutatione. Halae 1753.
23. " " , de miraculis in regno gratiae. Halae 1753.
24. " " , de arumobrabiā et evumobrabiā humanas Chriſti.
naturas. Halae 1753.
25. " " , de limitibus libertati conſentientis ponendi. Halae 1753.
26. " " , Authentica doſologiae Matth. ii com. xii obriae a re-
centiffimis oppugnatoribus vindicata. Halae 1753.
27. " " , de vera operis operati indole quaeque neceſſaria.
ſed cauta debellatione. Halae 1753.
28. " " , de artis cognitionis humanae limitibus in
rebus divinis Halae 1753.
29. " " , de indole, auctoritate numeroque conciliorum
oecumenicorum. Halae 1753.
30. " " , de ſtatu animarum ſeparatarum. Halae 1754.
31. " " , de myſteriorum Chriſtianae fidei vera indole co-
nſonque contra recentiffimas oppugnaciones
vindictis. Halae 1754.
32. " " , Vindiciae vocis Iſoꝛ in oraculo Paulino Iſm.
III, 16 obriae. Halae 1754.
33. " " , de hitoria lapſus. Halae 1754.
34. " " , de abusu locutionum anthropopathivorum. Halae 1754.
35. " " , de immortalitate Chriſti et Chriſtianorum Halae 1755.

36. Racungarten, Logium. Sec., Fuga Christianorum et in spectu
sacerdotum ad trutinam rationis et revelationis
exigit per. Halae 1755.
37. " " " " Disputatio secularis admiranda singularis pro-
videntiae divinae vestigia in vindicanda per facon
Agoniamensem 1552 et Augustanam 1555 rectorum evan-
gelicorum libertate exponens. Halae (1753).
38. " " " " de misericordia Christi in statu examinationis
Halae 1756.
39. " " " " de idololatria Christianorum idololatria. " 1756.
40. " " " " De contritione aeternae peccatorum damnationis
et peccatorum ex scientia dei media. Halae 1757.
41. " " " " de genealogia Jeru. (Halae) 1749.
42. " " " " ad diffinitiva verba Rom. 11, 5. Halae 1746.
43. " " " " Commentatio in quatuor symbola theotica.
Halae 1752.
44. " " " " Commentatio in versionem theoticam symboli
Manestani. Halae 1752.

DISSERTATIO THEOLOGICA
DE
**EFFICACIA S. SCRIPTURAE
NATURALI ET SUPERNATURALI**

QVAM
SVB PRAESIDIO
VIRI SVMMÆ REVERENDI EXCELLENTISSIMI
ATQVE DOCTISSIMI
DN. SIGISMVNDI IACOBI BAVMGARTEN

S. S. THEOL. D. ET PROF. PVB. ORD.
PATRONI AC PRAECEPTORIS QVA PAR
EST ANIMI OBSERVANTIA AETATEM COLENDI
ERVDITORVM EXAMINI

AD D. OCT. A. O. R. MDCCXXXIII

H. L. Q. C.
SVBIICIET

AVCTOR
MARTINVS FELMER

CIBINIO-TRANSILVANVS,

HALAE MAGDEBVRGICAE
TYPIS GEORGII IACOBI LEHMANNI VIDVAE.

(6)

KÖN. PR. FR.
UNIVERS.
ZV HALLE.

PROOEMIUM.

Quantum curatior veri Philosophiæ
scrutatio, intimiori doctrinarum
sanctiorum cognitioni adfundere
valeat lucis, eis omnibus in com-
perto satis esse potest, quibus utri-
usque campi veritatum culturam,
amico ut par est vinculo nestendi copia, curæ cordique
fuit; ita, ut actum agere volens, operam omnem luderem,
qua fufius hic idem exponere & euincere anniterer, quod
nostra inprimis palam loquuntur tempora. Verum utur
multæ in scientia Theologica partes, cauto philosophiæ
ufui acceptæ ferendæ sint, immo perfectiora in dies sperare
iubeant: tantum tamen abest, ut feliciter humanæ ad ex-
trema pronæ imbecillitati, hoc medio gaudere in univer-
sum

sum liceat; ut potius sapissime eam nimio ex defectus horrore, ad excessus æque, immo magis dolendos prorumpere videas. Eiectum illud ad altiores gradus naturæ lumen, faces sacra rimaturis præferens merito suspiciendas, hebetiorum non raro quorundam aciem, eo usque obtundit, ut intuitivè certis adnumerare non erubescant, quæ nictantes, e loquino saltim animadvertere sibi visi sunt. Aliorum vero mens agilior, impuris sæpe ne dicam impiis acta stimulis, vires suas aliis probandi studio, talem saltuum sibi in sacris exponendis contrahit consuetudinem, ut levissimo nisu, immenso illi inter rationem & revelationem, naturam & gratiam hiatus, leviori terminologia illudat. Huic originem suam debent fonti, temeræ illæ & perversæ divinatorum ad humana contorfiones, supra naturæ conceptum locatorum, superficialiæ explicationes, eorum, qui summis ima miscentes, neglectui principii omnium in theologia principis S. Scripturæ, pœnas dant. Non multum ab huius farinæ ingenii abesse mihi videntur, qui, naturæ convenientius omnia ut effingant, in delineando salutis ordine, & correctione præsertim pœnitenti constitutionis hominum per omnia depravatæ, omne hoc negotium, Spiritui S. per verbum supernaturaliter operanti proprium, emendationi cuidam morali, per S. Scripturam, non alia effectui dandæ vi deferunt, quam quæ communis eidem ceteris humano stilo exaratis cum scriptis, naturalis dici consuevit, hinc illuminationem derivantes, per modum accessionum cognitionis nostræ ordinarium, hinc regenerationem & sanctificationem, ex motivis gratiæ in S. Scriptura propositis, viribus, ut loqui etiam amant, spiritalibus, effectus, quos utut dicant supernaturales & spirituales, non alio ramentum in oraculis divinis, Spiritus S. operationi tributos, & ita dicendos esse autumant, nisi quatenus verbum Dei ab immediatâ eiusdem & supernaturali olim provenerit inspiratione, eo saltim ex fonte hominem seipsam, illuminare, convertere & sancti-

sanctificare non posse persuasi, quod veritates Evangelicæ & motiva ex opere Redemptionis desumenda ex ratione eidem cognita non sint, sed divinitus revelata. Longius certe hi, quos prægressa æque vidit ac nostra experitur ætas, a scopo abluere censendi sunt illis adversariæ alius factionis penitus hodie inter nostrares silentis hominibus, qui verbum divinum nudum aliquod organon, omni vi supernaturali per constitutionem suam destitutum dicunt, & immediatam Spiritus S. operationem, ab illius effectu prorsus separant. Hi enim orthodoxiæ, quod putaverim, soli, illi vero super ea praxi etiam pietatis Christianæ, multum detrahunt; cum in impedimentis conversionis & sanctificationis incrementi, iure suo, nimia primo loco in viribus propriis collocata fiducia, numeretur. In nexum vero dogmatum puriorum, dici non potest quanta inde resulter confusio. Doctrinæ præter ante memoratas, de unione mystica hominum cum Deo, de bonis operibus, renovatione præsertim & differentia naturæ & gratiæ, quæque cum his ulterius connexæ, notionibus subversis, terminis vero consuetis, alia omnia significantibus, temerario ausu iisdem indignitandis destinatis, obfuscantur, & oracula proprioris revolutionis, per violentiam, contextu & finibus Auctoris proscripitis, ad consensum adiguntur. Non igitur pretio frustrandum laborem sub manus fuisse videbor, memorata rite secum volventi; & temporum præsertim nostrorum etiam conditionem curatius reputanti, dum dissertatione hæc, devia quorum mentionem iam iam fecimus, utraque declinaturus, Efficaciam verbi divini duplicem, naturalem æque ac supernaturalem, notionibus suis & principio cognoscendi Theologiæ primario convenienter, exponere constitui, ita quidem, ut modo operationis Spiritus S. per verbum sua ex inde confter vera indoles. Facile quidem ardui huius Thematis, & imbecillitatis virium mearum cogitatio, deterrere meditantem a proposito valuisse; verum stimulos vacillanti addidit

didit desiderium Viri cuiusdam S. R. Præceptoris quondam in terra patria dilectissimi, legendi scriptum aliquod recentius, in hanc rem faciens, cui explendo vires si quæ in me sunt omnes collegi, eo facilius hoc pacto defectuum veniam impetraturus, si voluntas efficacissima, expectationi tamen quod satis sit facere non potuerit. In ipso labore stadium ita dimensus sum, ut primum indolem utriusque S. Scripturæ vis, deinde nexum inter utramque necessarium, exposuerim, liberiore in omnibus discursum adhibens, naturalem differendi methodum secutus, præclare mecum actum mihi persuasurus, si Deo & bene animatis solis conatus meos innocentes si non utiles probare hoc labore valero.

§. I.

Efficax dicimus, quicquid vi præditum est actuandi mutationes fini suo conformes, quod idem *efficiens* audit, quando mutationes hæc quibus producendis per finem destinatum est, existentes reddit. *Vis* vero illa entis efficax, principium est eidem intrinsecum & sufficiens mutationum ab ente pendendum, unde ex notione eiusdem & fine conceptibile esse debet. *Efficacia* entis adfectio est propter quam dicitur efficax. Hæc igitur etiam ex conceptu rei, cuius qualitatem efficit, derivari ut possit necessario sequitur.

§. II.

Ultimi ut plurimum & plenarii finis, complures intermedii diversi, rationem continent sufficientem. (v. Ontol.) Diversi fines diversas supponunt sibi conformes mutationes (§. I.) Efficax igitur ens, pluribus mutationibus diversis, finibus distinctis
respon-

respondentibus, ad ultimum tamen finem omnibus conspirantibus producendis, sufficere, adeoque viribus pluribus præditum; hinc multifariam efficax esse potest (§. 1.) Complexus virium entis omnium, mutationibus, quibus producendis sufficiunt, finem ultimum plenarium exhaustivum, *efficaciam eius plenam & integram* constituit. *Hæc igitur plenaria entis ex conceptu derivari posse debet.* Cum vero gradus præstantiæ ex gradibus consensus variorum in eodem aliquo tertio determinandi sint; idem etiam de efficacia entis tum particulari tum plenaria, statuendum. Eo efficacius scilicet dicendum, quo quid maiore vi præditum est, eo maior vero hæc tunc censenda, quo plenius mutationes conformiores finem ad quem tendunt exhaustivum. *Efficacissimum* vero illud merito nuncupandum, quod effectibus, finem ultimum plene adsequentibus actuandis, sufficit, efficacia plenaria summa pollens, nec ulla virium requisitarum destitutum.

Ex prædicatis vi tribus liquere cuivis facile potest, nos aliud quid eadem indigare ac Metaphysicis receptum est. Intellegimus scilicet sub vi id quod alii virtutem sive potentiam (*Idem* dicere solent, eoque referimus tum facultatem tum conarum alique, mutationes producendi, sine ulteriori modi productionis mutationem harum determinatione. Ceterum quæ de efficacia entis hic memorata sunt, clarissima cuivis, in exemplo medicamenti efficacis evadere possunt.

§. III.

Verbum est series vocabulorum, representationes & iudicia connexa significantium. Quidquid igitur ex notione verbi conceptibile est, rationem sui in connexionem vocum, earumque ad conceptus representandos relationem, sufficientem habere debet. Prono igitur inde fluit alveo, vim verbi adeoque *efficaciam eiusdem, ad conditionem vocum, idearumve significandarum tam qualitatem quam nexum, redire*, (§. 1.) Dum vero facultas ex signis signata colligendi animæ humanæ competit; liquere hinc etiam

etiam putent, mutationes, in verbi qua talis efficacia rationem sui sufficientem habentes, *ad animam primario humanam pertinere*, ita quidem, ut ex natura eiusdem, collata cum notione verbi, facile possent derivari (v. Psychol.)

§. III.

Verbo, quatenus signatorum solum, symbolis suis respondentium, in anima adpercipiente excitare valet ideas, *obiectiva*, quatenus vero mutationum in appetitu per eas ulterius producendarum rationem sufficientem continet, *effectiva* tribui solet efficacia. Vtraque innitens principio mutationum naturalium i. e. ex vi mundi plene conceptibilem, *naturalis* audit, ipsa etiam ex notione et natura verbi adaequate derivanda (§. II.) Vis effectiva sufficiens facultati appetitivae hominis superiori determinanda, *Logicomoralis*, inferiori vero, *Aestheticomoralis* sive *Rhetorica* audit.

Logica, Aesthetica & Rhetorica vis audit, quod scientias, utriusque constitutionem legitimam & modum agendi exponentes, iisdem nominibus insignimus. *Moralis* vero vtraque adiecto insignitur, quia illam philosophiae partem moralem dicimus, quae adperitivae hominis facultati, fini hominum conformiter determinanda praecipua exhibet. Eminentior utriusque, praesertim Rhetoricae gradus est, quem tantopere ab oratoribus antiquis praedicatum scimus, vim orationis κατ' ἐξοχήν nuncupatum. Ita Cicero *mea totius orationis tres inquit sunt rationes, una - - - tertia concitandum animorum, harum partium tertia vim desiderat, de Or. II. 29. & ad Div. Lib. XV. Ep. 21. multae erant & recondite litterae, vis non erat.*

§. V.

Dum verbi Efficacia mutationibus non nisi fini conformibus producendis sufficit, (§. I.) ex fine potissimum diiudicari debet, quae cuius eiusdem species debeat convenire, (§. III.) Tantum equidem abest ut ulla earum quarum mentionem fecimus verbo

verbo in genere spectato repugnet, ut ex eiusdem potius notione, perfecte singulae deduci possint; diversa tamen quævis orationum & verborum indiuidua vel species cum determinant accessiones, diversarum principia mutationum; ex harum potissimum ad finem relatarum conditione, vis cuiusque verbi indiuidui figenda erit. Nobiliorem in humanis finem constituit morum emendatio, habituum actionum similium liberarum ad finem ultimum conformatio, quorum perfectione, præcipua spiritus absolvitur perfectio, (Mor.) obtinendæ autem huic per vim verbi naturalem, determinationes adpetitus legitimas inservire, principia Psychol. docent. Facile igitur hinc adparet, præcipuis eminentiori classi adnumerandis verbis, hunc finem constitutum esse, & ad eundem efficacibus adsequendum, *vim Logico- vel Aestheticomorem, vel utramque convenire* (§. III.)

§. VI.

Sacram Scripturam verbum dicimus complectens revelationem Iudaicam & Christianam, eoque sine hominibus illam exhibitam esse ex ipso eiusdem testimonio & experientia scimus, ut illi ad unionem, cum Numine supremo perducantur (Theol. Dogm.) 1 Joh. 1, 3. 4. Joh. XX, 31. V, 39. Col XVII, 3. Sapientia auctoris summi verbi divini adversaretur, medium elegisse, fini suo non sufficiens; huic vero illud sufficere tunc non posset, si vi destitueretur producendi mutationes fini illi conformes, immo per fines intermedios penitus eundem exhaurientes. *Efficacissimum igitur illud verbum ut sit, necessario sequitur.* (§. II.) Cum vero diversa cuiuscunque verbi efficacis vis sit, pro diversitate mutationum finibus diversis intermediis conformium; (§. V.) quotuplices mutationes ad finem S. Scripturæ plenarium exhauriendum ex intentione supremi eiusdem Auctoris requiruntur, totuplicem etiam eidem vim competere debere, erit evidum. Plenarium igitur verbi divini efficaciam exposituris expositio virium eiusdem singularum, si plures sunt, ex conditione nimirum effectuum ad finem plenum obtinendum requisitarum, incumbet.

B

§. VII.

§. VII.

Vnio hominum cum ente supremo, eminentiorem s. scripturae constituit finem, (§. VI.) Effectum hunc in solidum gratiae divinae operanti tribuendum esse per Theol. dogm. edocemur. Dum vero haec eadem ex libera hominis conditione evincit, mutationum pedagogicarum, per naturales hominum vires possibilium, adeoque mutationum naturalium in admittenda praevientis gratiae operatione, necessitatem antecedentem, medium vero earundem verbum divinum adstruit; facile inde est ad eliciendum, naturalibus hoc mutationibus fini convenienter producendis sufficere debere. Vis mutationibus naturalibus par et destinata actuandis, naturalis audit, (§. IIII) *haec igitur S. Scripturae ut competat evidens est consequentia, firmior evasura si sequentia etiam argumenta ad eandem corroborandam simul conferantur.*

§. VIII.

Ordinarium a Deo extraordinariis viis, mediatum immediato operandi modo praeferi, per Theol. nat. edocemur, quae quantum quidem salvis finibus possibile est, naturalem eundem sequi tramitem, demonstrat, in iis etiam, quae plenario non nisi supernaturaliter obtineri possunt. Finis S. Scripturae ultimus in supernaturalibus locum habere debet, (§. VII.) Licet igitur mutationum naturalium non sit, eundem penitus exhaurire; si tamen haec per conditionem veritatum, earumque ad animam humanam sibi relictam relationem, aliquo saltem preparatorio modo ad illum conspirare possunt; facillime inde erit perspectu, *vim, verbo divino, naturalem quoque convenire.* Lubens vero quisvis conditionis illius veritatem sibi persuaderi siverit, qui perpendit Theologiae naturalis ad revelatam, doctrinae moralis philosophicae ad supernaturalem, & animae humanae ad veritates sanctiores leuam, aliquam tamen relationem.

§. VIII.

§. VIII.

Gravior vim naturalem S. scripturæ evincens ratio est, quod ex notione verbi explicati perfecte possit et hinc in eadem sufficienter fundetur. (§. III.) Qui nativam igitur vim verbi divini negare justinuerit, is actu quidem primo eandem ipsi inesse adversatus, contra principia omnis cognitionis prima, vires suas perderet, vel actu secundo eam se exlerere ex fine Auctoris impugnanti, demonstratio incumberet, Deum auctorem verbi divini, miraculose semper, legibus æternis impeditis, effectuum naturalium, ex vi eiusdem nativa concipiendorum productioni obicem ponere, quod si præsertim cum §. præc. conferatur, sapientiæ divinæ aperte contrariatur. Attributum igitur omnis scripti, *vim eiusdem nativam, verbo etiam divino tribuere, sana ratione iubemur.* Vis verbi naturalis, Logico vel Aesthetico moralis est effectiva, si paululum saltem nobiliori id classi adnumerandum sit. (§. V.) Ex hoc igitur statim fonte liquere putem, efficaciam verbo divino Logico- vel Aesthetico-moralem vel utramque potius convenire, quod iam per partes ut evincamus insituti ratio postulabit.

§. X.

Coniunctio hominum cum ente supremo, finis verbi divini eminentior constitutus est. (§. VI.) Ex conditione hominum libertate præditorum, quorum usus medium hocce inservire debet, collata cum indole possibilis inter Deum finimum & creaturam rationalem unionis, facile concipi potest, supponere finem illum nobiliorem S. scripturæ, cognitionem divini Numinis, eiusque tam naturæ quam voluntatis, finisque ab eodem ratione hominum intenti, & mediorum huc facientium, claram & distinctam. Dum igitur ex fine verbi diiudicandum est, quibus id efficax mutationibus producendis aptam ac sufficiens esse debeat; paucis hinc labore conceperis, S. scripturam efficacem (§. VI.) vi naturali, (§. III. VIII.) representationibus claris & distinctis veritatum quas continet actuandis sufficere, adeoque *vires eidem*

eidem competere determinandi facultatem hominis cognoscitivam superiorem, hinc *Logicam*.

§. XI.

Per finem suum verbum illud divinum tendere etiam debet ad coniunctionem illam hominis cum Deo beatissimam actuandam. (§. VI.) Viam igitur non solum ut monstraret, et media ad eam obtinendam facientia declararet, sufficit, verum animum etiam firmiter ad hæc amplectenda ut compellat, oportet, efficaciam scilicet naturali. Illa enim libri cuiusvis pratico & gaudentis efficacis deprehenditur indoles, ut veritates, quas suppeditat & repræsentationes, quas per easdem excitare valet omnes, e lateribus suis gaudeant, & ad finem effectui dandum conspirent. Animi modus eliciuntur per repræsentationes bonorum & malorum vel distinctas vel confusas, illæ vero propius pertinent ad hominem libere determinandum, (Psychol.) Cum igitur ad entia libertate prædita S. scriptura referatur ex fine Auctoris, (§. VI.) apta producendis repræsentationibus claris & distinctis (§. X.), liberis utique ea motibus causandis sufficiens esse debet, adeoque determinandæ facultati hominis appetitivæ superiori, & efficax quidem fini suo convenienter, unde sequitur præditam *eam esse naturali vi Logicomorali* (§. IIII.)

§. XII.

Quam ex notionibus iustis verbo divino competere evicimus, *vim Logicomoralem, actu eidem convenire*, per *Inductionem & Experientiam indubie demonstrari potest*. Omnis enim oratio verbi divini ita testante intuitu comparata est, ut non solum sensum gignat in auditore eiusdem capaci, naturalique receptivitate prædita, verum voluntatem etiam recto ordine adficere valeat. Cuiusvis propriæ id committamus experientia necesse est observandum. Neque alienæ testimonia desunt, illorum etiam, qui posito efficaciam ipsius supernaturali obieci, insignem tamen illius vim instruendi commoventique lectores experti

experti profitentur & suspiciunt, licet supernaturalem virtutem ipsamque divinam originem negent aut sollicitent. Probe enim cavendum est, ne quis vim hanc particularem S. scripturæ, sufficientem putet plenario huius adsequendo fini, quod ex hoc conditione huius, & necessitate vis supernaturalis inferius exponendæ, convelli facile potest. Nihil autem ex hæcenus memoratis aliud liquere putem, quam, præditam esse S. scripturam vi naturali (§. VII. VIII.) Logicomorali (§. XI. X.) & per hanc efficacem (§. VI.) sufficere mutationibus fini convenientibus producendis, quarum limites, ex receptivitate obiecti determinandos, mox adponemus, ad expositionem vis huius suscitandam, continuo progressuri.

§. XIII.

Efficacia verbi Logicomoralis audit, per quam sufficit facultati adpetitivæ superiori animæ determinandæ. (§. III.) Præcipuum verbi divini characterem, ab omnibus id inferioris notæ libris seiungenitem, exhibet, divina eiusdem revelatio. Hæc igitur veritatum, quas propinat conditio, omnium S. scripturæ cum aliis scriptis communium determinationum, singularem figet conceptum. Quodsi ergo notio S. scripturæ Logicomoralis, accuratius fufiusque exponatur; tria potissimum erunt, quibus illam, requirente facultatis animæ adpetitivæ superioris conditione, præstandis, sufficientem adfirmamus (§. III.) Determinatur scilicet hæc per repræsentationes bonorum vel malorum, claras, distinctas & certas i. e. motiva. (Psych.) Sufficiet itaque verbum divinum, per vim suam Logicomoralem, producendis primum repræsentationibus claris distinctisque veritatum quas continet, & motivorum præsertim revelatorum, gignendo deinde adsensui, præbendo cognitioni eorundem certæ, & eliciendis denique ex sic comparatis veritatum, earumque relationis ad felicitatem humanam repræsentationibus, motibus animi, vim e laterum exhibitorum referentibus. *Tria hæc momenta sunt,* quæ singula distinctius excutienda & figenda adæquatam vis verbi divini Logico moralis exhibebunt notionem.

§. XIII.

Duplicis, quas verbum divinum continet veritates sunt indolis, aliæ proprie revelatæ, ad quarum notitiam homini sola ratione duce pervenire non licuit, aliæ vero latius sic dictæ, quæ & aliunde ab eodem cognosci potuerunt. Posterioris generis veritatibus clare & distincte representandis, quin verbum divinum per vim suam nativam Logicomoralem sufficiat, non facile quis dubitaverit, qui illius conditionis representationes ad efficaciam S. scripturæ requiri (§. XIII.) Deum vero naturæ quantum licet conformiter agere. (§. XVIII.) cum harum veritatum indole collatum fecum reputaverit. Quod ad priorem vero contentorum S. scripturæ attinet speciem, simplicem eorum adprehensionem ex symbolis illorum, quivis horum naturæ gnarus, largius concesserit, alterius vero cognitionis limites, veritatum cœlestium cum facultatibus hominis naturalibus & ratione instituta comparatio, edocebit. Notæ nempe rerum claræ cognitæ, fundamentum exhibent cognitionis distinctæ. (Psychol.) Possibile igitur est, ut rerum, quas nunquam sensu percipimus, distinctam nobis adquiramus notionem per symbola notas significantia. Applicata hæc conditioni rerum & veritatum revelatarum, nostram de illis notitiam naturaliter possibilem ex sacris oraculis, terminabunt, & hinc verbi divini Efficaciam naturalem Logicomoralem legitimis finibus circumferibent. Ea nimirum hæc esse debet, ut *symbolice distinctam veritatum & motivorum præcipue cœlestium ideam*, eorumque cum naturaliter iam ex ratione cognitis nexu notionem, cognitionem, quam vocant litteralem, externam *excitare valeat.*

§. XV.

Certum est nobis, quod verum cognoscimus, & huic ordinario *adsentimur.* Quæ adpetitum superiorem movere debet cognitio, non distincta solum vel clara, sed certa etiam sit oportet. (Psychol.) *Vis igitur S. scripturæ Logicomoralis, ad sensum etiam sufficere debet actuando*, quem cognitio largiamur commovendi. (§. XIII.) Logice producendus adsensus nititur evidentiâ principiorum, & legitima *confectariorum* ex iis deductione. Hic igitur

tur

tur cum solus, inter effectus scripti, ratione certitudinis contentorum ipsius præstandæ referri possit; conditio convictionis per vim Logicomoralem S. scripturæ possibilis, de veritatibus, quas continet evidentiâ, in aprico est, quam nomen etiam huic imposuisse scimus. (§. III.) Principiorum sive notionum fundamentalium, quas exhibet verbum divinum, veritas, duplici innitur talo, rationis altero (§. XIII.) altero auctoritatis i. e. veracitatis auctoris S. scripturæ supremi. (Theol. Dogm.) Illud ad sensum fundamentum ad vim Logicomoralem verbi divini referri debere, extra dubitationis quidem aleam positum est (§. III.), hoc vero in tantum eo pertinere debet, quatenus de divina Bibliorum origine per rationem convinci possumus. Modum convictionis huius, per legitimam characterum revelationis ad verbum divinum adplicationem Theologia docet Dogmatica, quam huc inde transcribere instituti ratio vetat, adsumere, vero firmam iubet.

§. XVI.

Alterum ad ad sensum Logice producendum quod requirebatur momentum, legitima conceptuum fundamentalium verorum combinatione & regulis rationalis doctrinæ convenienter instituta aliorum ex aliis deductione absolvitur. Supponit hæc distinctam possibilem obiectorum cognitionem, (Log.) quæ cum per vim Logicomoralem S. scripturæ possibilis fit, (§. XIII.) liberalius certe inde sequitur, ut vis Logicomoralis verbi divini, ad sensum veritatibus in hoc contentis largiendum operatur, (§. XIII.) Logice eidem producendo sufficiat, quod ad alterum etiam huius requisitum. Unde adserta revelationis proprietas, ultra veritatis illorum ex auctoritate libri divina impetratam certitudinem, novam ut fortiantur corroborationem necesse est. Nec tamen hic modum productionis ad sensum huius ulterius determinamus, vel prorsus in eo eundem collocatum volumus, ut scientifica rigorosiori ille methodo procedat, qualis per iunctas omnibus terminis definitiones iustas, harumque subordinationem systematicam & cum axiomatibus, theorematibus, postulatis & corollariis situm syntheticum vel analyticum actuat; verum hoc saltem sufficit adstruendæ vi Logicomoralis S. scri-

S. scripturæ ut regulis convincendi conformiter, in deducendis ex principiis iam politis consecrariis, *adsensum his largiendum operari valeat*, pro suavis sapientiæ summæ Auctoris, qui viam Auctoritatis quam rationis, satius in complurimis sui eminentiori respondere, novit.

§. XVII.

Enatus hinc adsensus fides audit humana. Fides quidem, omnem in genere sæpe notitiam vel adsensum denotare solet, & tunc humanæ hic adsensus fidei nomen tulit, quod cognitio hæc S. scripturæ, vel adsensus contentis illius datus, humanarum naturalium virium ope producatur; strictius tamen adsensum denotat veritati cuidam tributum, cuius ratio est testimonium, quod si fuerit humanum, humana audit. Et hoc quidem respectu in denominando hoc adsensu, demonstrationis illius Logicomoralis ex characteribus revelationis, ad probandam auctoritatem S. scripturæ instituta, præcipue ratio habetur, cuius scilicet adsensus effectus, non nisi humana fides dici potest. Primus enim trium illorum characterum principum, contradictionis exsulis, solus ad propriam in minore devolvitur experientiam, alter vero & tertius ut plurimum ad alienam, & testimonium de iis humanum. Excepto enim, de miraculis cum verbo divino olim ad huius divinitatem stabilendam conjunctis, testimonio mere humano, veritas certe de integritate S. scripturæ summe necessaria, maxima ex parte testibus mortuis accepta ferenda. Ut taceam consensum relationum historicarum verbi divini necessarium quod ad alterum characterem, cum relationibus historicorum humanorum immo ethaicorum iisdem gestis. Quæ omnia demonstratione instituta, minoris syllogistici certitudinem completam ad testimonium præcipue humanum redigunt, conclusione illata fidei tribuenda, & quidem ob conditionem testimonii rationis adsentiendi ultimæ, humanæ.

§. XVIII.

§. XVIII.

Ad sensum hunc veritatibus ex S. Scriptura cognitis largiendum, effectum vis Logicomoralis eiusdem, firmum, omnibusque dubitandi rationibus superiorem esse, apodictica eiusdem Genesios requirit. (§. XV. XVI.). Cum vero varii certitudinis admitendi sint gradus: maiorem utique concedere debemus dari certitudinem ex notione sola entis demonstratorum, vel experientia propria in universum constantium; sufficientem tamen hanc, quam vis Logicomoralis ex certis rationibus præstat, suo iure adfirmamus, determinando firmo eidem præbendo ad sensum, & ex motivis hoc modo valentibus, voluntati. Nec probabile solum nobis vim naturalem verbi divini exhibere dicimus veritatum notitiam, si huic certum omni in ambitu opponatur; utut faciles eam largiri possimus denominationem, si physice aut absolute certo & evidenti, ut loqui amantur Scholæ veteres, contradistingatur, omnem remotissimam etiam oppositi formidinem per se excludenti, quæ utique in rebus ad fidem humanam pertinentibus urgeri suo modo potest.

Opinionem dixerunt fidem hanc humanam, ad sensum præcipue ex Characteribus internis S. Scripturæ procreatum, veterum quidam Theologorum nostratum, (accuratius illam aliis, externis verbi divini criteriis adscribentibus;) nec tamen determinato recentiusque recepto significatu, verum in oppositione saltim ad Scholasticos impugnandos, qui iudicium quod vocarunt credibilitatis evidens inde deducere volebant, tale quidem quod sufficiat sustinendæ fidei divinæ, in illud postremum devolutæ. Vnde hæc loh. Musæi in Introd. ad Theol. P. II. Cap. V. pos. VIII. 3. legimus verba: Non enim de ratione opinionis est, ut actu cum formidine oppositi coniuncta sit, sed sufficit, si per eam non tam evidenter, sive ita distincte & clare obiectum adprehendatur, ut simpliciter omnem rationem formidandi oppositum excludat. vid. Vasquez. P. I. Tom. disp. V. Cap. II. Mendoza disp. X. de Anim. Sect. V. §. 48. & paucis interiectis idem Musæus l. c. n. V. Motiva illa inquit iunctim sumta, (credibilitatis puta interna) cum undique in divinam S. Scripturæ religionisque Christianæ originem conspicerent, eamque non ab hominibus inventam, sed ab ipsomet

Deo mortalium generi patefactam esse, uno quasi ore clamens generant cognitionem certam omnique alia sive humana fide sive opinione, superiorem.

§. XVIII.

Clare distinctæ & certæ veritatum revelatarum cognitioni actuandæ sufficere vim Logicomoralem S. Scripturæ evicimus (§. XIII. XVI.) Cognitionis vero talis voluntatem hominis determinare valet. Pro fine igitur practico verbi divini, *motibus facultatis appetitivæ superioris, fini suo conformibus causandis, idem aptum & sufficiens erit*, (§. VI. XI. XIII.) filium nempe naturæ secutum, per motiva fortissima exhibenda. Ex constitutione autem S. Scripturæ liquet, motiva ab eadem exposita, ad duas omnium quas continet veritatum redire species, (§. XIII.) harumque altera bona & mala aliunde iam perceptibilia, alteram vero bona cœlestia & mala ratione effugientia, exhibere. Per illa, quæ adpetitui hominum fini conformiter determinando vis Logicomoralis sufficiat, non facile quisquam negaverit; hæc vero eidem effectui adhiberi, in quantum bonorum & malorum secundi generis cognitio, naturaliter per efficaciam illam possibilis est, (§. XIII.) largietur, quisquis huius notionem cum sapientia divina contulerit (§. VIII.)

§. XX.

Rerum symbolice representatarum illarum solum possibilis est intuitus, quarum iam sensu præceptorum in Phantasia deliterunt ideæ, nunc solum occasione significatus symbolorum, legibus mutationum animæ conformiter, resuscitandæ. Cum igitur longe diversissima divinorum ab humanis, cœlestium a terrestribus, sit conditio, ea scilicet, ut nullius viventium unquam sibi relictorum in sensus ultro nec incurrerint, nec fiat incurfura, omnia vero quæ de eisdem patefacta nobis deprehendimus in verbo divino, terminis ex terrestri sphaera translatis horumque & compolitione & combinatione expressa inveniamus; facile hinc est ad coniectandum, per vim verbi divini naturalem Logicomoralem, non nisi symbolice claram vel distinctam in acutissimis

simis etiam ingeniis, per abstractionem et comparationem rigorosissimam circa veritates revelatas versantibus, illarum produci posse cognitionem, eam tamen quæ involvat notas, ad obiecta ab aliis omnibus discernendum & ex eorum ideis inter se & cum aliis combinatis nova deducendum, sufficientes. Idem igitur (§. XIII.) de bonis pariter ac malis, per revelationem saltem nobis cognitis, statuendum erit. *Intuitum scilicet eorundem verum, obiecto representato exacte respondentem, per vim solum Logicomoralem naturalem possibilem non esse*, quod tamen appetitui per eandem determinando officere nequit, cui distinctæ aliquales saltem intuitivæ representandorum ideæ sufficere possunt, (per Exp.) dicto iam modo pro compositionem & combinationem imaginum terrestrium, naturaliter facile de cælestibus etiam obtinendæ (Psychol.).

Sufficit profecto ad commovendum aliquem, ut statim aliquem desideret, & amplectatur facientia ad eundem obtinendum media, qui tanquam omnibus malis, quibus iam premitur, vacuus & liber, amœnissimis vero bonis & voluptatibus, talibus licet, cum certitudine tamen procurata describitur, ad quorum sensum nunquam ante pervenit, ideam vero aliqualem saltem intuitivam, ex similibus sibi acquirere potest. Idem etiam de gratia Dei specialissima, vita & damnatione &c. dicendum est. Nos vero explicata priori iam specie vis. S. Scripturæ naturalis, efficacii Logicomorali, ad Rhetoricam nunc exponendam delabimur.

§. XXI.

Elaterum verbi cuiusdam vim intendunt & augment, extensive clariore honorum & malorum representandorum excitatæ ideæ. Hæ vero enascuntur ex representationibus sensitivis, qui elateres dicuntur stimuli, (Psychol.) Motiva igitur, stimulis accidentibus evadant fortiora, necesse est. Efficacius igitur verbum dicendum est, quod per motiva stimulis intensa, mutationibus fini suo conformius producendis sufficiens est. (§. II.) Motiva facultatem adpetitivam superiorem, stimuli inferiorem determinant, (Psychol.) illa ad vim verbi Logicomoralem, hi ad rhetoricam referendi. (§. III.) Efficacius igitur verbum est, prædicitum vi Logico & Aestheticomorali

rali. Cum igitur S. Scriptura ob perfectionem Auctoris summam, mutationibus naturalibus per efficaciam suam naturalem producendis sufficientissima, adeoque efficacissima esse debeat, (§. VI.) facile inde cuius respectu esse potest, *Rhetorica etiam efficacia prae ditam eam esse debere.* Quod idem sapientia praefertim Auctoris verbi divini supremi, evincit, quae medium omnium, quorum commodis inservire ex intentione eius debet, captui accommodatum verbum ut exhiberet, oportuit, in quibus maximam partem a sensibus pendere, in aprico est. Accedere potest tanquam ad cumulum, experientia cuiusvis, modum veritatum in S. Scriptura propositionis, explorantis, quem in multis maxime sensitivum facili negotio deprehendet.

§. XXII.

Determinatur facultas adpetitiva inferior per representationes bonorum & malorum sensitivas, i. e. non distinctas, extensive tamen quae clariores esse possunt distinctis, habita nimirum multitudinis notarum ratione. Augent vero adpetitum aequae averfationem sensitivam, imaginationis antecedens & adfectuum influxus. (Ptychol.) Omnia vero huc requisita nituntur bonorum & malorum vim elaterum praestantium intuitu. Cum igitur vis Rhetorica verbi divini sufficiat, facultati hominis adpetitivae inferiori efficacissime determinandae, pro consensu nimirum cum fine, adeoque facultatis superioris inclinatione fortiori; (§. XXI.) sufficiens quoque erit, producendis bonorum & malorum in verbo divino propositorum, caelestium etiam & naturaliter non cognoscibilium, representationibus sensitivis, extensive clarioribus, intuitum aliquem fortio rem praestantibus & imaginationem aequae ac adfectus excitatus, ad fortio rem adpetitum & averfationem fini correspondentibus, determinantibus, illorum quidem ordinario horum autem (§. XX.) exposito modo utroque facultatibus hominum naturalibus convenienti.

Sensitive sane sunt representationes, caelorum atque orci in verbo divino adumbrationes, & intuitum profecto licet aliqualem tantum possibilem, fortem tamen praestant, sulphuris & picis ardentis imagines, vehementius non paucis commo-
vendis.

vendis sufficientes, quam subtilissimæ Metaphysicorum de loco damnatorum præcisiones. Referendæ etiam eo sententiæ Dei eiusque attributorum imbecillitati hominum accommodatæ descriptiones.

§. XXIII.

Quam hæcenus delineavimus, vis S. Scripturæ naturalis, cum aliis eidem, humano sibi exaratis scriptis, & debiliori ingenio concinnatis sermonibus communis, communem etiam naturæque hominum & verbi conformem operandi sectabitur modum, (§. III.) procedentem scilicet, per repræsentationes excitatas, earundemque in appetitum præsitum influxum unde *moralis* dicitur. (§. cit.) Distinctius singula hæc pertinere quæ posunt momenta, exponere & demonstrare, institutum prohibet. Citatis igitur solum principiis Psychologicis, collatis cum natura verbi, eiusdemque efficaciam nativæ, (§. II.) *requisita operationis eius ex parte obiecti necessaria*, recensero. Antecedenter nimirum eo pertinet, mediorum apparatus necessarius, notitia linguæ, quæ ad perceptionem nostram venit verbum divinitus revelatum, Cognitio veritatum naturalium sufficiens, facultatumque animæ dispositio iusta, & habitus præsertim operationum intellectus æque ac voluntatis, adeoque libertatis. Sub ipsa lectione vel auditione verbi divini, referendus eo erit, usus mediorum horum legitimus, per applicationem regularum hermenevticarum, attentionem, reflexionem, abstractionem, comparationem, ratiocinationem, & exercitium præcipue libertatis. Constant hæc omnia inter omnes, nec ulteriori indigent expositione; defectus vero & absentia, quibus vis verbi naturalis sufficit effectuum, causa, defectus scilicet illorum requisitorum, necessitatem eorundem, quam sapientia divina ob ordinem flagitat, maxime pere evincit.

§. XXIII.

Clarior omnis notio antecedenter discussa evadit pluribus eiusdem ad alias diversas, vel similes institutis relationibus: priori quidem casu, quod ad qualitatem, posteriori vero, quantitatem rei adsignandam attinet, (Log.) Idem usu veniet, si conce-

ptum

ptum vis naturalis S. Scripturæ in nexu cum, vel relatione ad aliorum efficaciam librorum terrestri penicillo delineatorum, accuratius intueamur. Eminentiorum longe illius conditionem dabit, Auctoris eiusdem supremi, infinito supra limites intervallo collocanda perfectio, omniscientiæ præsertim & omnifipientiæ eiusdem summæ. Nativa enim verbi divini efficacia, ad indolem vocum, idearumve significandarum tam qualitatem quam nexum redit. (§. III.) *Perfectissima igitur eiusdem sit conditio oportet*: Cum optimorum symbolorum, commodissimique conceptuum excitandorum nexum, ex intima animæ humanæ cognitione, gnarum habuerit Auctorem, Ens scilicet supremum, viris *Sanctis* & conceptus & signa eorundem, immediata sua operatione exhibens (Dogm.).

§. XXV.

Altera, quæ ad diiudicandam penitusque cognoscendam hanc efficaciam servit relatio, cum obiecto eandem, cuius vsui destinata scimus conferre iubet. Quæ collatio veros eiusdem effectuum limites exhibebit. Efficacia enim omnis non nisi pro receptivitate obiecti agere potest. Quæcunque igitur hæcenus ex notione S. Scripturæ veritatumque revelatarum, & harum ad animam humanam ingenere relatione, de vi nativa illius adducta sunt, terminis demum iussis ex penitiori hominis pro statu naturali præsentis cognitione, circumferibi debent. Obiectum enim verbi divini homo est, secundum facultates suas animæ præsertim superiores. Harum si curatius scrutemur indolem, deprehendemus ducente ipsa revelatione, ita hominem natura comparatum esse, ut salutari cognitione veritatis revelatæ non solum, sed facultate etiam eam obtinendi & legitime adplicandi intrinseca penitus destituatur, 1 Cor. II, 14. Eph. I 9. III, 19. III, 18. 1 Cor. I, 20. III, 18-20. & hinc salutaris etiam appetitus determinationis minime capax sit, Col. II, 13. Eph. II, 1, 3, 5. Jac. III, 4. Rom. VIII, 7. III, 10. 12. salutaris cognitio & appetitus determinatio est, quæ fini veritatum revelatarum eminentiori, i. e. salutis hominum sufficit penitus obtinendo. Facultate igitur homo & rece-

receptivitate destituitur, requisita ad id, ut naturaliter, fini pleno S. Scripturæ obtinendo convenienter, determinari possit. Dum ergo vis nativa S. Scripturæ effectibus solum naturaliter possibilibus sufficit præstandis, (§. III.) nec agit nisi pro receptivitate obiecti; prono hinc liquet anni, *fini S. Scripturæ pleno adsequendo, longe illam imparem esse.*

§. XXVI.

Modus operandi naturalis S. Scripturæ vis, moralis est. (§. XXIII.) In hocce omnes præcipuæ virium hominis naturalium partes sunt, motiva proposita in se excitari non solum patientium, sed reapse producentium, & per cognitionem enatam vivam appetitum pleno proprio nisu determinantium, ut hæc omnia originaliter a verbo deduci debeant, quod tamen species saltem primas exhibuisse, adeoque occasionaliter & obiective tantum concurrisse, proprie dicendum est. (Psychol.) Licet igitur verbum divinum supernaturaliter revelatum sit ac miraculose; effectum tamen nullum, moraliter ab eodem productum, agente vi ipsius nativa, supernaturalem ac miraculosam dicere licebit naturalibus quippe hominis viribus ascribendum. Quicumque ergo efficaciam S. Scripturæ naturalem fini plenario eius sufficientem contendit, is coniunctionem hominum cum Deo, salutem mortalium, viribus humanis naturalibus tribuere, dicendus erit, nullo facile modo Pelagianismi ab Erroribus absolvendus, si vel maxime supernaturalem aut miraculosam illam, ex conditione veritatum revelatarum, adstruere allaboret.

§. XXVII.

Efficaciam S. Scripturæ naturalem, mutationibus naturalibus solum producendis sufficientem, ex notione verbi in genere conceptibilem, (§. VIII.) finem plenum S. Scripturæ minime exhaurire §. XXV. docuit. Plenam igitur illa verbi divini efficaciam, constituere nequit, in particularibus solum habenda, præparatorie & remotius ad finem plenarium obtinendum concurrens, mutationes huic conformes, nec tamen eidem adsequendo sufficiens, producents. (§. II. VII. seqq.) Cum itaque verbum divinum

vinam efficacissimum sit, fini suo plenario penitus obtinendo quam maxime sufficiens (§. VI.) alia adhuc præter nativam suam vi præditum ut sit necessario sequitur. Qualis verbo efficaci vis competat ex fine potissimum pleno diiudicandum est (§. V.). In supernaturalibus hunc collocandum esse ex Theol. Dogm. iam (§. VII.) monuimus. Dum igitur finis supernaturalis, supernaturales supponit mutationes, per vim naturalem minime concipiendas, supernaturalium ut altera illa verbi divini efficacia effectuum, fini pleno exhauriendo sufficientium contineat rationem determinantem, necessario sequitur. Principium mutationum supernaturalium fini conformium intrinsecum sufficiens, *vis supernaturalis* audit, hæc igitur *verbo etiam competit divino* ex notionem eiusdem perfecte concipienda (§. I. II.).

§. XXVIII.

Supernalibus sola effectibus producendis sufficit *vis divina*, (Theol. Nat.) Hæc igitur *verbo divino competere*, & cum essentialis eidem non possit, *communicata esse debet* (§. XXVII.). Evincit hoc idem bonitas æque ac potentia Numinis supremi. Si enim efficacia illa supernaturalis verbo divino tributo non esset ab Auctore eiusdem summo, aut non potuisse aut non voluisse huic illam conferre, dicendus foret; quorum cum prius omnipotentia, posterius vero bonitati Dei obloquatur; locum utrumque habere nequit, simillime hanc illi collocatam esse evincens. Cum autem limites naturæ egrediens efficaciæ huius supernaturalis S. Scripturæ conditio, divinum præcipue testimonium indolem eiusdem scrutaturis commendat; idem nobis etiam incumbere rati, evolutionem dictorum quorundam principum uberiori deductioni præmittimus, tum quæ eandem vim verbo divino competere evincant, tum quæ effectus eiusdem præcipuos determinant.

§. XXVIII.

Primum quod huc referimus oraculum invenitur Rom. I. 26. ubi quidem ex penitiori contextus & finis Apostoli intutione, facile cuivis patere potest, eundem rationem hic rationis subiungere

gere v. 13-15. sui de quo Romanos certiores fecerat, firmiores eos visitandi propositi. Rationem illius immediate præcedentibus in verbis v. 16. posuerat primariam, in remotione, quod cui videri posset, impedimenti, averfationis nimirum aliorum de Evangelii constitutionis & effectuum perfectionibus perverfi iudicii, quo ille se nequaquam deterri a proposito sinat, (ut subiungit) eapropter, quod intimiorem & accuratiorem præstantiæ Evangelii Christi eiusque effectuum habeat cognitionem, qua sciat, esse illud vim & potentiam Dei ipsius propriam sufficientem ad salutem conferendam omni credenti Iudæo æque ac Ethnico, i. e. universo generi humano. *Refertur huc etiam debet Iob. VI, 63.* ubi Servatorem sermonem suum divinum, contra infranitos malevolorum insultus, defendere volentem, hanc illius notionem exhibere reperimus, quod sit spiritus et vita, spiritum vero illum vivificantem commate proxime prægresso appellaverat, nil aliud quam efficaciam Evangelii adeoque verbi divini supernaturalem, spiritui hominis corrigendo & vitæ spirituali procreandæ sufficientissimam, volens indigitare. Ex quo duplici oraculo ipsis et terminis liquere putem 1) Evangelio Christi, h. e. de Christo eiusque redemptione & per illam instituto ordine salutis agenti, ab eodem tanquam auctore hominibus patefacto, & ad Christum eiusque unionem ducenti, pariter ac omni sermone Divino, competere potentiam divinam summam. 2) Esse hanc sufficientissimam procurandæ hominum æternæ salutis adeoque obtinendo fini plenario verbi divini. 3) Servire eam efficaciam supernaturalem ad salutem omni credenti, adeoque acceptationem verbi divini, & promissionum in eadem occurrentium & ordinis in eodem præscripti, necessarium esse requisitum & ordinem in quo homines in universum omnes, effectuum illius efficacæ salutarium, evadere possint participes.

S. XXX.

Eandem illam vim & efficaciam verbi divini supernaturalem evincunt tum I Thess. 1, 5. ubi verbum Evangelii, non nudum aut inane fuisse Paulus dicit apud Thesalonicenses, sed fontem naturalem cuius verbo communem exercens, sed continuam

D

atum

etiam cum potentia & spiritu, adeoque efficacia supernaturali idem se exeruisse; tum *1 Cor. II, 4. 5.* quo loco idem Apostolus sermonem suum, scilicet divinum, non in persuasoris humanae sapientiae verbis, sed in ostensione spiritus & potentiae apud Corinthios valuisse dicit. conf. *1 Cor. I, 18. 24:* tum *Ephef. I, 18. 19.* ubi eadem illa vis & potentia qua Christus suscitatus est ex mortuis, esse dicitur cum illa, qua ad fidem Ephesii conversi fuerant, quam excellentem magnitudinem potentiae Dei infinitae in ipsos, & efficaciam roboris fortitudinis ipsius, emphatice sane appellat, quam verbo competere illa evincunt oracula, quae conversionem S. Scripturae in solidum adscribunt, mox recensenda: tum *variae impropriae verbi denominationes*, hanc inprimis eiusdem efficaciam urgentes, e. g. feminis Iesa, *LV, 11.* Jac. *I, 18.* Luc. *VIII, 4.* mallei Ier. *XXIII, 19.* gladii penetrantis ad divisionem animae & spiritus Hebr. *III, 12.* ignis urentis Luc. *XXIII, 32.* Ier. *XXIII, 29.* conf. etiam *Psal. XXVIII, 3-9.*

§. XXXI.

Alter oraculorum ordo hic exponendus, praecipuas eiusdem dabit efficaciae supernaturalis, quibus actuandis sufficit, mutationes. In his numeramus *Illuminationem*, quam unioni hominum cum Deo viam parantem verbo actuandam tribui debere evincit *2 Petr. I, 19.* ubi verbum divinum lucerna vocatur splendens in loco caliginoso, & Phosphorus lucens in cordibus nostris *Psal. CXVIII, 5.* idem vocatur lucerna pedibus nostris & lumen semitis nostris & *Act. XXVI, 18.* finis & efficacia ei tribuitur, adperiendi oculos Gentium, ut convertantur a tenebris ad lucem, & a potestate Satanæ ad Deum. Altera huc refertur mutatio princeps, *Regeneratio*, quam eidem verbo divino tribuit *1 Pet. III, 23* ubi Apostolus regenitos nos adserit non ex corruptibili semine sed ex femine corruptionis experte, per verbum viventis Dei & manentis in ævum. *Joh. XVII, 20.* per sermonem divinum fidem in nobis produci adseritur, & *Jac. I, 18.* progeniti dicimur sermone veritatis divinae. Tertius denique coniunctionem hominum cum Deo promovens effectus, est *Sanctificatio*, quam verbo

bo

bo etiam divino tributam legimus Joh. XVII, 17. a Servatore, precibus suis discipulis suis sanctificationem a parte petenti, per verbum suum præstandam, & 1 Pet. II, 2. augmentatio vitæ spiritualis eidem adscribitur S. Scripturæ. Omnia hæc supposito hoc fundamento, distinctius, Notionibus quidem suis convenienter evolunda adæquatum vis huius supernaturalis exhibebunt conceptum.

§. XXXII.

Vis verbi supernaturalis est principium eidem intrinsecum mutationum supernaturalium fini conformium. *Mutationes* naturales quibus producendis S. Scriptura sufficiens demonstrata sunt, quæ ex naturæ animæ humanæ & relatione efficacæ verbi naturalis ad facultates illius sunt conceptibiles (§. III.). Quæ igitur derivari hinc nequeunt, utut eis S. Scriptura sufficiat actuandis, *supernaturales* erunt dicendæ & quidem non tam respectu verbi divini, iisdem actuandis insufficientis per naturam suam & essentiam proprie sumtam (§. III.), ubi præternaturales fatius audirent, quam respectu totius vis & naturæ mundi, quam quod excedit, *supernaturale* vocatur, referendæ enim sunt ad vim verbi divini *supernaturalem*. Penitus igitur huic perspicuendæ, distinctior illarum suppeditandæ ~~est~~ *expolitio*, adiuncto simul, quocirca actuacionem eorundem S. Scriptura versetur, modo.

§. XXXIII.

Effectus verbi divini *supernaturales*, per naturam animæ humanæ, statumque præsertim huius ratione representationum antecedentium & relationem vis naturalis verbi divini ad eundem impossibiles sunt, (§. XXXII.) hinc vel absolute & per se vel hypotheticæ tales, saltem ex conditionis alicuius defectu, qua posita alioquin naturaliter illæ procedere possent. Duplicem hanc reperimus conditionem, ad statum animæ diversum singulorum hominum, & naturalem eundem omnium, paululum tantum attendentes. Vis enim S. Scripturæ nativa, circa cognitionem & appetitionem actuandam versatur, utriusque receptivitatem præ-

viam in obiecto determinando supponens (§. XXIII.). Dum igitur singulorum hominum series repræsentationum, ex diverso cum contingentibus nexu, variant; possibile hinc facile concipitur, ut ex defectu altiorum cognitionis graduum requisitorum, & maioris etiam supponendæ libertatis, vis nativa verbi divini effectibus iis apud quosdam homines producendis non sufficiat, quos in aliis requisita capacitate præditis, actuare omnino valuit, unde facili liquet consequentia, *ad eandem in sagacioribus quibusdam mutationes fini conformes caussandas, requiri vim supernaturalem S. Scripturæ, quæ apud alios per nativam eiusdem produci potuerunt.*

§. XXXIII.

Altera hypotheticæ per vim S. Scripturæ nativam impossibilium effectuum species, eos comprehendit, qui, pro conditione animæ humanæ in statu præsentis corrupto, in univèrsum ex illa concipi nequeunt, tunc solum explicabiles, si talis produceret cognitionis veritatum revelatarum gradus, quantus per animæ humanæ ad vim nativam verbi relationem, impossibilis plane est. Referimus eo, intellectus æque ac voluntatis, cum annexis facultatibus, emendationem supernaturalem. Prioris necessitatem ex fine verbi divini facile quisque eruere potest. Finis enim iste practicus plenarius, requirit sui & mediorum ad eundem sufficientium cognitionem salutarem, sive ad salutem operandam requisitam (§. VI. X.). Cognitio ista per vim naturalem S. Scripturæ impossibilis (§. XXV.). E, supernaturalis eidem sufficiat necesse est. (§. XXVIII.) Coniunctio hominis cum Deo, finis verbi divini plenarius, habitum involvit supernaturalem (Dogm.) pro finibus ergo intermediis, habitus quoque eandem supernaturales supponere, liquet, hinc habitum quoque cognitionis veritatum revelatarum præcipue cælestium salutarem, h. e. *Illuminationem, cui producendo vis S. Scripturæ supernaturalis sufficere debet.* (§. XXXI.)

§. XXXV.

In cognitione ad finem practicum tendente, *vita potissimum*

mun & certitudo consideranda venit. Vtraque hæc *distincta in illuminatione esse debet, ab illa, que per vim naturalem producti potuit.* (§. XXVIII.) Nativam verbi vim, cœlestium intuitu vero præstando non sufficere, scimus ex §. XX. Huius igitur movendo appetitui necessarii productionem, ad supernaturalem referre tenemur (§. XXVIII.). Hæc ergo bonis cœlestibus & malis natura non cognoscibilibus, in quibus gratia & ira divina principem obtinet locum, ad talem intuitum eiusque extensionem reducendis sufficere debet, qui plenario ipsius fini numeris omnibus respondeat (§. XX.). Naturalis verbi divini vis, par est humanæ saltem nec salutari fidei producendæ. (§. XVII. XXV.) Supernaturalis igitur, divinæ salvificæ rationem continebit in fe fidei productionis sufficientem. Efficax hæc veritatum revelationum salutarisque cognitio, ob constantem eius ad finem plenarium relationem, continuanda semper, habitum intellectui supernaturalem qui inducere possit, facile adapret. (§. XXXIV.) Involvit autem hic talem facultatis cognoscitivæ emendationem, ut capacior sit veritatis revelatæ intuitus veri, & ulterioris super eodem reflexionis: talem vero rationis sanctitatem, ut archissimus inter omnes naturaliter & per revelationem cognitæ veritates, intercedat nexus, adeoque ratiocinia etiam formata maioribus semper nitantur revelatis, & anima habitu polleat eximio obvia quæque ex iis diiudicandi. Quæ vtraque conditio, ex natura habitus, simplicitate animæ & methodo gratiæ naturam non tollendis sed perficientis, facillime liquet.

§. XXXVI.

Necessarium cognitionis vivæ consecrarium, sunt motus inclinationis eidem conformes. (Psychol.) Ex illuminatione itaque per indolem eiusdem sequitur determinatio appetitus humani per veritates cœlestes, fini quidem verbi conveniens. Finis coniunctionis hominum cum Deo intermedius, rationem huius propiorem continens, est ordo salutis, ad quem acceptandum ordo peccatorum, & amore Dei eiusque appetitione summa in nobis enatis, compellimur (Dogm.). Cum igitur motiva, gratiæ

tiæ & iræ divinæ veræ representationes, iis producendis valeant, hæc vero effectus sint illuminationis, (§. XXXV.) facile inde adparet, sufficere vim S. Scripturæ supernaturali producendo motui adpetitus acceptationem ordinis salutis certo procuranti. *Habitum autem Illuminationis, habitum etiam piæ illius inclinationis præstabit, sibi per omnia connexum.* Vtriusque vero constans ad finem plenarium S. Scripturæ relatio necessaria, conservationem & hinc augmentationem sui, verbo efficaci continuam imponit qui effectus *sanctificationis latius sumptæ* nomine insigniri potest, hypotheticæ etiam supernaturalibus tantum verbi divini mutationibus adnumerandus (XXXI. XXXIV.).

§. XXXVII.

Opposita huic effectuum S. Scripturæ hypotheticæ supernaturalium speciei, classis, mutationes ad eam tanquam causam referendas supernaturales eas complectitur, quæ per se ex vi verbi nativa ob heterogeneam suam indolem concipi plane non possunt. *Prima earum est quæ regenerationis accepit nomen,* inferens oppressionem dominii peccati originalis, extirpationem habituum inveteratorum, & productionem habitus illius novi legitimarum actionum, vitæ spiritualis. Quam beatam hominis mutationem ad verbum divinum referendam esse, finis huius eminentior evincit; dum ens sanctissimum enti corruptissimo, pro qualibus omnes homines natura habendi, uniri plane nequit, (§. XXXI.) ad supernaturalem vero vim supernaturalis eius conditio, h. e. quæ ex vi verbi nativa concipi plane nequit, Concipi hæc facile potest ex relatione nimium infirma vis finitæ extrinsecæ, ad intrinsecam alicui enti, in ipso ortu eiusdem fundatam, omnibusque facultatibus, earumque ad se invicem relatione inherenter naturalem corruptionem; facilius tamen ex superioribus derivanda. Cum enim circa operationem vis nativæ verbi divini, præcipuæ virium humanarum partes sint, (§. XXVI.) hominem vero in semet ipso corrigendo omnibus viribus privatum enunciarent oracula divina (§. XXV.) Eph. II, 1. 3. 5. Col. II, 12. Rom. III, 10. 12; fieri plane nequit, ut illa eidem actuando effectui sufficiat, unde supernaturalis sit oportet, (§. XXII.) Quod idem

idem denominationes huius mutationis efficiunt, e. g. creatio nova dum illa dicitur Eph. II, 10, IV, 24. fuscitatio mortuorum Eph. II, 5. 6. Col. II, 13. quæ omnia vim supernaturalem Dei omnipotentis requirunt, quam expresse nominat Paulus Eph. I, 18. 19. vid. §. XXX. *Altera huc referenda mutatio sanctificationis insignitur denominatione*, ob constantem illius ad finem verbi divini relationem necessaria, consistens in habitus illius legitimi augmentatione & hinc vitæ spiritualis conservatione. Quam æque ac Regenerationem ad vim supernaturalem verbi divini referendam esse, nexus illius cum hac necessarius evincit, supponens rationem rationato ignobiliorem esse non posse. Quod probant evidentissima oracula (§. XXXI.) 1 Pet. I, 35. ubi potentia Dei custodiri dicitur per fidem ad salutem, & Joh. XV, 4. 5. ubi necessaria vis interna, spiritualiter vitalis, ex Christo per perpetuum influxum ad opera bona, sive exercitium habitus legitimi, symbolice representatur, quæ per verbum tamen se exhibere debet (§. XXXI.).

§. XXXVIII.

Obiectio vis supernaturalis verbi divini hactenus expresso, si modum addas quo in eodem illa versatur actuando sufficientem eius conceptum facile adsequeris. Ex principiis autem Theol. nat. iam monuimus, vim divinam cursui naturæ, quantum licet, conformiter operari. Quidquid igitur ex natura animæ & veritatum ad eandem relatione sufficienter explicari poterit in effectibus efficacæ verbi divini nobilioris hucusque recensitis, id utique naturale adsumere, cuiuscunque vero hocce concipiendo non suffecerit, id vi tamen hominis representatrici, eiusque, quoad licet, legibus, convenienter exponere, lege illa suprema iubemur. Erit hocce nostrarum præsertim partium, in effectuum primi generis genesi explicanda verfantibus quos hypotheticæ saltem per vim naturalem verbi divini impossibiles commemoravimus (§. XXXIII.) in quorum productione defectus solum vis huius nativæ supplere & eiusdem, quam continet finis pleni S. Scripturæ, rationem eo usque elevare debet supernaturalis, donec sufficiens eidem valeat præstando.

§. XXXVIII.

§. XXXVIII.

Cognitionis nostræ defectus pendet vel ab illegitimo mentis facultatum usu, vel ab interna earundem insufficientia, ad eoque limite vel Physico vel morali, (Psychol.) Vis igitur supernaturalis verbi divini, defectui cognitionis nostræ cum mederi debeat (§ præc.); *in producenda intellectus nostri illuminatione*, (§ 34.) faciet illud, *primum*, dirigendo & determinando operationes mentis, circa veritatem ex verbo divino eruendam occupatæ, & sublevando easdem in operando, ad finem requisitæ cognitioni obtinendæ convenienter. Defectus huius cognitionis, quibus compensandis vis supernaturalis sufficere debet, conceptum producendorum vel *materiale* vel *formale* concernunt. Vtrisque igitur tollendis illa valebit, *his quidem* evolutione idearum pro ratione maioris illarum cum aliis naturaliter iam cognitis, nexus, quod sanctificationem efficit rationis, *illis vero* elevatione earundem ad vitæ maiorem, determinando scilicet appetitui sui pleno conformiter, sufficientem gradum.

§. XXXX.

Vita cognitionis in certitudinem æque ac claritatem eiusdem est resolvenda. Huius altiores gradus nituntur extensione campi notarum cognoscendi, harumque sæcunditate uberiori, quæ *intuitum rei elevare* dicuntur. (Psychol.) *Efficacia igitur S. Scripturæ nobilior cognitionem veritatum celestium ad maiores elevationis vitæ gradus* (§ 34.) notarum eius extendere debet ambitum, harumque eo rursus promovere intuitum, ut elateres Inclinationi hominum (quod satis sit) determinandæ sufficient. Cum autem quo magis res determinatæ sint, eo plures complectantur notas, & hinc omnimode determinata, eorumque adperceptio extensive possit esse clarissima illorumque intuitus per Experientiam maximus fiat; facile inde est ad colligendum, viam illam supernaturalem verbi divini, *productis etiam sensationibus obiectorum celestium*, vitam sæpe cognitionis, pro indigentia subiecti, ad finem plenum verbi divini relati, esse elevaturam, præfertim cum sensationes attentionem in obiecto adpercepto melius figen-

figentes, impressionem eiusdem & hinc claterum vim ad adfectus etiam sanctos excitandos, valeant promovere, & ita distinctæ etiam ordine retrogrado, instituta reflexione obtinendæ, inservire cognitioni. conf. Hebr. VI, 4. Psal. XXXIII, 9.

Quæ de sensationibus hisce, internis nimirum, ob constitutorum obiectorum, dicta, rite sunt intelligenda. Aequipollent enim sensationibus illi etiam obiectorum intuitus, qui ab aliis omnibus obscuris animæ simul inexistentibus ideis diversissimi, clarissimi sunt, quos producere Deum posse nemo facile negarit, producere vero reapse, & experti & rationes meditantibus, concedent, licet ipsi magnam tamen circa hæc omnia diiudicanda necessariam, largiamur curam.

§. XXXXI.

Ex clara rerum representatione omnes animæ mutationes concipi posse adfirmantes, per experientiam refelluntur, multarum in obscuris etiam deprehendi rationem, evincuntem. Complexus representationum in anima obscurarum *Fundus* eiusdem audit. Stupendam huic tribuendam vim in determinando appetitu humano, ad mutationes suas æque ac alias attentum, facile prætere nequit, hanc vero cum exserit dicitur *excitatur*. Vis igitur & Scripturæ nobilior, cognitionis veritatum cœlestium vitam elevatura, & influxum in adpetitum, naturæ quidem animæ humanæ conformiter, quantum possibile est, agens, *fundum etiam animæ ad adpetitum finibus verbi divini convenienter determinandum, excitabit*, quotiescunque naturaliter ille præstando suffecerit, ei, quod alias supernaturaliter effici debuisset. Excitari quidem idem potest per vim etiam nativam præsertim Rhetoricam, fortius tamen per motiva fortiora ab efficacia supernaturali adplicata.

Ex fundo certe animi excitato derivanda est, tum ingens tristitia & meror, tum eximia hilaritas, cuius ipsi allegare sæpe rationem non possumus. Exemplo in rem nostram propius faciente adsertum illustrabimus. Pone hominem quendam multas audisse verbi divini prædicationes, motorumque ad conversionem compellentium vividas representationes, multa legisse scripta vivo penicillo delineata, orcum & gratiam

tiam Dei cum cælis vivide pingentia, pone exempla etiam iræ divinæ in peccatores, & amoris Dei in probos varia ad eisdem sensum pervenisse, omnes vero hosce impetus ipsum illecebris mundi irretitum, cum moribus, quos aiunt, primis elusisse & extinxisse: certe penitus ideas illas omnes extirpasse dici nequit, ex distinctis in confusas, & hinc obscuras successive abierunt, fundo animæ omnes illabentes. Finge nunc eundem hominem attentum rursus aliquando esse, ad verbi divini prædicationem & subitam in eisdem appetitu mutationem oriri, immo continuas adfectuum vicissitudines post intervallum etiam in eodem alternate, certe fundus animæ per vim supernaturalem excitatus huius effectus continebit rationem proximam, si etiam claris pro tempore quodam certo eandem ideis tribuere nequeas, Conferri potest Act. II, 47.

§. XXXXII.

Certitudo, extensionem huius cognitionis celestis per illuminationem productæ ad valorem moventem firmans, Experientia nititur. Altera, ex convenientia propositionum revelatarum cum iudicii intuitivis operante Deo productis, altera vero, ex sensu mutationum supernaturalium per vim S. Scripturæ causatarum, ortum trahens. *Ad priorem* referri debet Experientia eventuum, quos certo ordine S. Scriptura insecuturos prædicat, comprobans, precum inprimis legitime fusarum, per tot tantasque causarum secundarum subordinaciones, insecute exauditio- nis observatio, quæ hominem, de supernaturali verbi divini origine, adeoque veritate contentorum eiusdem, non potest non quam firmissime convincere, & ad efficaciam S. Scripturæ supernaturalem referri debet, quatenus eius admissam operationem supponit. *Ad posteriorem* vero propius huc pertinentem, referre in illuminatione tantum possumus ad perceptionem effectuum supernaturalium, per efficaciam verbi illuminantem, producto- rum, intuitum illum veritatum celestium sensationibus sæpe æquipollentem, impressionem vehementiorem conceptuum sic revelatorum, (§. 40.) mutationes, quæ ex statu animæ, ratione seriei representationum prægressæ, nullo modo derivare possunt, (§. 35.) Dum enim mutationes supernaturales, vim etiam huius

con-

conditionis arguunt, sensus illarum, convictionem etiam de præsentia huius in eo verbo, inferre debet, ex quo proxime illæ sunt conceptæ, sive id fiat per distinctius ratiocinium, sive, quod in complurimis locum habet, per motum supernaturalem in eo fundatum, inexplicabilem tamen animæ sentient. Vis insinua, præsens verbo fini eius conformiter proxime illud efficax reddens, arguit veracitatem Auctoris summi, & hinc firmissimum in mente illius sibi conscia operatur ad sensum, hinc de contentorum S. Scripturæ veritate, convictionem.

§. XXXXIII.

Certitudinem hanc in ipsa illuminatione productam, ad maiores indices gradus inferentur reliquarum quibus vis divina sufficit mutationum sensus, evehat necesse est, accedente præferentia altera certitudinis ratione (§. 42.). Enatus vero inde ad sensum *sive auditu divinæ*, ratione denominationis ex prægressis facile petenda. Si enim fides pro qualibet accipiatur convictione; tunc hanc certe ipsius hominis viribus naturalibus longe superiorem, Dei omnipotentis vi productam esse §. præc. docet: si vero pro ad sensu Testimonio alterius nitente; testimonium divinum in anima convincenda de veracitate contentorum S. Scripturæ, per mutationes supernaturales iisdem iunctas, rationem adferendi ultimam ex genesi huius fidei novimus. Loquuntur hominum veritatem clarissima oracula I Thess. II, 13, ubi Paulus Deo in solium tribuit operanti, quod auditores verbum Dei ut tale acceperint i. e. plene apud animam suam persuasi fuerint, Deum ipsam testificari id quod per prædicationem Apostoli credendum illis propositum. Rom. X, 17. ex auditu solo fidem illam derivatam invenimus, quæ confirmant etiam Exempla, Lydiæ Actor, XIII. Eunucho Actor VIII. conf. Act. II, XVII.

Qui fidem divinam per motiva credibilitatis interna produci adferunt, in quibus Ioh. Adam, Osiander Colleg. Theol. Syst. p. 106. conf. Hollazii Examen p. 123. denominationis adductam rationem habere nequeunt, sed ab obiecto tantum petitam vel quod veritatibus adferuntur divinis, vel quod motiva credendi ab ipso verbo divino distincta non sint, quæ utraque fidem tamen non nisi parere possent humanam.

E 2

§. XXXXIII.

§. XXXXIII.

Cognitio viva movet adpetitum. Ordinarius igitur iam hic etiam cognitionis cœlestis vivæ, per vim motorum concedi deberet in adpetitum influxus, nisi corruptissima hominis facultas inclinatoria per bona adparentia determinari superpondio naturali consveta, inimica cœlestibus se nobis obverteret (§. XXV.). Necessarium hinc utique est, ut viribus naturalibus exulibus, *divina illa efficacia influxum illum determinatione sua supernaturali immediata præset*, pravitatem facultatis divine corrigendo, adhibitis tamen motivis & procurata ex illuminatione peccatorum detestatione per idearum terribilium iræ divinæ excitatam nubem, Deique communionem commendatâ ex representatationibus gratiæ divinæ (§. 40. 37.) cuius utriusque extensive & intensive facta augmentatio (modo iam declarato, efficit *sanctificationem intellectus & voluntatis* (§. XXXI, XXXVII.).

§. XXXXV.

Habitus supernaturales illuminationis & piæ inclinationis tendunt ad habitum legitimarum mutationum *viam spirituales, vi illi verbi divini supernaturali insolidum adscribendam*. Modum tamen productionis ex illis pleniorē delineare, heterogenea illius, præsertim in deperditissimis brevissimo temporis spatio penitus correctis conditio vetat. Nec enim omnia hæcenus enucleata tam longe ab invicem distare putandum est, quæ distinctior evolutio hoc modo separata tradere iussit. Subitanam profecto illorum omnium remotis impedimentis sæpe procedere productionem, Experientia docet. (§. XXXXIII.) Tantum semus, voluntatis ab intellectu illuminatio legitimam dependentiam per viam illam supernaturalem produci (§. XLIV.), quibus connexæ facultates per eandem corrigi debent (§. XXXVII.), ex qua legitima facultatum ad se relatione, conatus ad legitimas in anima humana oriuntur mutationes, supernaturales etiam ob causam supernaturalem, necesse est. Dicuntur illi *vires spirituales*, quod per infinitam Dei potentiam, cuius moderamen circa verbum divinum Spiritui S. appropriative tribuitur, sunt pro-

productæ, & per continuum motivorum spiritualium, supernaturaliter efficacium, influxum conservantur & intenduntur. conf. 2 Pet. I, 3. §. XXXI. Pertinens hæc ad conservationem vitæ spiritualis per continuum eius augmentationem, hinc *sanctificationem*, per influxum gratiæ specialissimum, præstandum præsertim in lucta carnis & Spiritus, hunc augendo contra insultus hostiles, & arma suppeditando *servata teo* ad captivandam omnem cogitationem extollentem se adversus cognitionem Dei 2 Cor. X, 4. 5. Eph. VI, 17.

§. XXXXVI.

Efficacia hæcce verbi divini nobilior per declarationem effectuum ipsius exposita, iam *quoad qualitates* propius considerari poterit. *Prima, ipsius ad verbum spectat relationem propriam.* *Essentia verbi* consistit in relatione sensus ad characteres (§. III.) & quæ hinc efficacia sive vis eiusdem conceptibilis *naturam* eiusdem constituit. Dum igitur vis supernaturalis S. Scripturæ est ipsa potentia divina essentialiter Deo competens, sufficiens effectibus ex relatione veritatum revelatarum ad animam humanam non conceptibilibus (§. XXVIII.), nec ipsa in verbi divini essentia & natura rationem sui sufficientem proprie habere potest, & hinc eidem Physice & originative inhærere nequit. Cum autem efficacia sit verbi divini, ita ut ipsum hoc verbum dicatur ipsa vis omnipotens Dei Rom. I, 16. & S. Scriptura sine sequitur ut ex ipsius notione necessario derivari posse, & ita ipsi communicata esse debeat, ut indivulso nexu extra ulum etiam eidem iuncta sit, adeoque ipsis S. Scripturæ characteribus ita semper adit per ordinationem Auctoris specialissime, ut ipsis vim suam nativam exferentibus, in obiecto idoneo semper mutationes excitare valeat supernaturales. Dicitur ob eam causam verbum divinum Lucerna Psal. CXIX, 105. quod vim illuminanteri semper sibi habet connexam, & gladius anceps Ebr. III, 12. verba vitæ Joh. VI, 68 (§. XXX.).

Communicationem hanc Vis infinitæ cum verbo divino, declarat Vir S. R. D. Joach. Langius in præf. ad versionem Germani-

manicam libelli elegantissimi Aeg. Hunnii de maiestate S. Scripturæ, comparationem instituit inter eandem & communicationem naturarum in Christo, quam tamen collationem ultra tertium extendere, ut debuit, vetat.

§. XXXVII.

Si conceptum entis plenum cum omnibus modis perpetuis, essentiam, & indolem seu constitutionem rei, sive complexum virium eius, sive essentialium absolute necessariorum, sive communicatarum, naturam eius dicere volueris, *essentialis etiam & naturalis S. Scripturæ efficacia eiusdem nobilior dici debet.* (§. XLV.) Cum vero variis hæc incommodis subiaceant locutiones, confusionem facile parituræ nec etiam strictiori convenienti usui, quo quidquid naturale, essentialis & insitum rei, id etiam eidem ita inesse dicitur, ut rationem sui in ente ipso deprehendat sufficientem; fatius plurimi Theologorum nostratium ab iis Terminis abstinerunt, & vim supernaturalem a nativa verbi divini efficacia eo etiam ex fonte distinxerunt, quod hæc ex natura ipsius conceptibilis sit, illa vero non item. Si vero Theologorum etiam illorum qui naturalem hanc efficaciam nobiliorem, de essentia & natura S. Scripturæ, essentialia eique insitam dixerunt penitus intueantur scripta; ut Hulsemanni de auxil. Grat. disp. III. Quæst. 5. Theol. V. §. 9. p. 255. Quenstedt Theol. P. I. p. 169. n. 5. 6. 12. Satis adparet eos his vocibus ita usos fuisse, ut opponerent naturale non supernaturali sed parastatico Rathmanni, & ut ut proxime indivulse cum verbo connexam, ex ordinatione tamen & voluntate Dei efficaciam illam ipsi communicatam esse & subjective inhære adferent conf. Mûllei Introd. in Theol. P. II. Cap. VIII. Theol. VIII. de Convers. disp. VI. Der Jenischen Theol. ausführliche Erklärung zc. Loc. I. Quæst. X. Scherzeri Theol. p. 32. §. 30. Der Wittenbergischen Theol. Gedanken über der Rathmannischen Controvers Quæst. 4. 5. Der Jenischen Theol. Gedanken darüber Quæst. I. §. 4. IV. §. 14.

Variant hoc eodem ex fonte Theologi, in exprimenda relatione verbi ad finem plenum, alii medium, alii instrumentum id dicentes commodius & accuratius. Medium enim æque
ut

ut instrumentum diiudicandum ex virtute essentiali & conaturali, non vero ex vi a causa principali eidem communicata. Vis autem S. Scripturæ nativa ignobilior utique est sine actuando (§. XXV.) & efficacia qua prædita demum sufficit huic adsequendo verbum divinum, non naturalis sed comaturalis subordinatam ignobiliorem, instrumentum, non ignobiliorem vero in alio tamen causarum genere influentem in finem medium dixeris: *Instrumentum utique non vero medium gratia verbum divinum strictius dicendum est.* Vtr faciles hanc etiam denominationem largiri possumus, si præsertim omne illud medium vocaveris quod inter finem & causam principalem interponitur. Nec tamen verendum est, ne per denominationem instrumenti nimis a verbo separetur vis illa supernaturalis. Diverſæ enim conditionis esse possunt instrumenta, alia virtute causæ principalis semper potentia, etiam extra usum, alia non item, ex prioribus esse S. Scripturam evidetur (§. XLV.) Nec Instrumenti hoc notionem tollere potest, quia principali causæ suæ tamen manent munia, ut scilicet actu secundo, operante vi supernaturali, instrumento verbo communicata, influens in effectum, verbum hoc ad sufficientiam finis actuandi clevet, & sic Spiritus S. nos per verbum illuminare, regenerare, sanctificare dici possit in oraculis divinis, conf. Musæi Introd. P. II. Cor. VIII. n. VII. *Ausſüßh. Erläut. Quest. X. p. 108. Form. Conc. de lib. arbit. p. 671. 580. A. C. Art. V. & V., Cl. M. Georg. Fried. Meieri Præceptoris pie æternum colendi disp. de differ. eius quod naturale & mor. in Theol. §. 38. 1 Cor. III. 4-7.*

§. XXXXVIII.

Altera vis huius nobilioris determinatio, relationem ipsius ad vim nativam verbi divini exponit, propriorem, actu tam primo quam secundo. Utramque vim ad verbum divinum necessario referendam esse, adeoque indivulſe eidem competere, patet ex (§. VIII. XXVIII.), alteram ex notionem orationis & verbi, alteram ex conceptu verbi divini immediate fluentem (§. III. VI.) Dum igitur S. Scriptura eadem manere conceptu pleno nequeat, ino qua debet efficacissima esse cesset, derogata eidem una virium earundem efficaciam eius plenam simul constituentium; (§. 27.) liquido inde constat utramque harum in nexu cum S.

Scri-

Scriptura necessario esse, nativam quidem absoluto, innixam essentia huius, supernaturalem vero hypothetico, fundatam voluntate firmissimæque summi Numinis ordinatione (§. 45.). In nexu enim sunt quorumcumque unum continet characterem sine altero impossibilem, aut si mavis rationem alterius determinantem (Ontol.). Quæcumque autem connexa cum eodem tertio, connexa etiam sunt inter se; (Ontol.) nexu igitur utriusque efficaciam cum verbo divino necessarius, nexum etiam & utriusque ad se invicem necessariam relationem inferre iubet, actu scilicet, quo quævis S. Scripturæ competens adsumta est, primo.

§. XXXXVIII.

Finis plenus verbi divini non nisi per plenam eius efficaciam obtineri potest (§. 11). Efficiens igitur S. Scriptura evadere nequit ad finem ultimum actuandum, nisi utraque vis, plenam eius efficaciam constituens, actu se exlerat secundo. In actu igitur etiam secundo *s. ipsa operatione vis illa utraque insolubili ut coniuncta sit nexu oportet*, ita ut nulla harum virium admissa per receptivitatem obiecti agat otiosa alia manente. Si contrarium adfirmas, universale S. Scripturam ad omnes omnino homines pertinens medium salutis esse negabis, obloquens veritatibus sanctioris doctrinæ de extensa Dei gratia agentibus (Dogm.). Dum autem efficacia verbi divini supernaturalis, defectus solum naturæ supplet adeoque ubi hæc deficit operari incipit, (§. 38.) facile inde est ad cogitandum, supernaturalem locum invenire non posse nisi admissa apud hominem naturali, adeoque hanc quidem ordine priorem esse altera concepiendam, quam operantem in obiecto aliquo illa per constitutionem divinam necessario statim comitetur ita quidem ut mora & intervallum inter utriusque operationem difficilis maneat adsignatu (§. 43.).

§. L.

Quæ reliquæ efficaciam huius supernaturalis sunt qualitates, modum eiusdem operandi determinant. *Ordinatum est quod leges præfixas sequitur.* Vis illa verbi nobilior naturæ in agendo humanæ observat leges, (§. 38.) ipsa moralis etiam hominum con-

conditio imputationi locum flagitans, ut conditionibus quibusdam gratiæ in eos effectus adstricti sint, requirit, (§. 7) *ordinata igitur efficacia illa ut sit necesse est*. Supponit iam illa si exferere se debeat operationem vis nativæ S. Scripturæ (§. 48), & donum est inmediate operantis Dei, attributive Spiritus S. (§. 45.) Cum igitur naturalis verbi vis usum huius legitimum, dona vero Dei preces fundendas requirant; (§. 23. & Dogm.) facile inde patet, ad experiendam quoque vim supernaturalem verbi divini utraque pertinere requiritur, receptivitatem obiecti, & ordinem quæ determinare possint. Docent eadem, Exempla viro- rum Dei & expressa oracula divina Plal. CXIX, 12. 18. Act. VIII, XIV, XVII, Jac. I, 5, 17. & Christus Joh. VII, 12, actuale cognitorum exercitium, specialius princeps eodem refert momentum ex fine practico verbi divini & morali hominum conditione facillime concipiendum.

§. LI.

Quidquid impediri a nobis potest, illud *resistibile* est saltem antecedenter. Cum igitur *ordinata vis supernaturalis* conditio efficiat, ut operatio eius impediri a nobis possit, (§. 40.) *resistibilis utique est dicenda*. Dum vero efficacia omnis operatur pro receptivitate obiecti, & posita ratione sufficienter ponatur ratio: natum: admissa etiam decenter naturali S. Scripturæ efficacia actio supernaturalis suo modo necessaria & irresistibilis est quo ad primos quod aiunt impetus ac motus. (§. cit.) Quia vero ea mentis humanæ est conditio, ut alia per alias heterogeneas extingui saltem per clariores obsecrari & debilitari possint ideas, & hinc earum in appetitum infringi influxus, idem etiam in operatione vis supernaturalis S. Scripturæ eveniat necessum est, ut admissis licet primis terrestribus irretitum per neglectum usum mediocriorum (§. 49.) & productas ideas heterogeneas ulteriorem eius fructum possit impedire. Quod libera ordinis salutis conditio moralitatem homini relicta per sapientiam divinam exigit & complurima quotidie exempla dolenda confirmant.

§. LII.

Effectus in contingentibus, gradus suos habent. Gradus actionis transeuntis respectu effectuum, ad gradus receptivitatis obiectivæ & voluntatem agentis seu finis redeunt, (Ontol.) Receptivitatis obiectivæ respectu operationis efficacæ S. Scripturæ nobilioris, gradus, ad maiores vis nativæ effectuum & usus mediorum requisitorum fidelioris gradus reducendi. (§. 49.) Quo igitur vis nativa verbi divini præstantiores in homine producere potuit effectus, quo hic fidelius cognitionem hoc modo acquiritam collocat, & supernaturali experiendæ maiorem operam navat, immo quo minus denique ex nexu ipsius univerſo bonum a Deo prævidetur; eo maiores efficacæ supernaturalis gradus actu secundo in eodem ut adsequatur oportet.

§. LIII.

Qui verbum peculiari pro muneris sui ratione in vulgus emanare faciunt dicuntur *Ministri verbi divini*. Horum igitur circa utramque illius vim quæ esse possint & debeant curia ex disputatis facile liquere potest, illa scilicet quæ ex viribus concipi possunt naturalibus. Vis verbi nativa est quæ tota quanta est ad vires animæ humanæ redit (§. XXVI.), hæc igitur solam ministri verbi divini urgere & ad altiores gradus evehere apud auditores possunt, distinctam, certitudinemque notionum revelatarum ex verbo divino, & vim etiam motivorum, sensitiva videri oratione pro virili præstando, cum qua supernaturalis efficacæ operatio indivulso quidem nexu cohæret, a ministris tamen non pendet, qui ad illam non nisi precibus suis, & mediis eidem experiendæ inservientibus commendatis, concurrere valent. Spectant eo Servatoris verba Joh. VI, 37. 65. tractum mentis humanæ supernaturalis potentie Dei infinite insolidum asseribentis. Potuisset nimirum ipse Redemptor per suam eandem vim infinitam percellere hominum mentes miraculose, verum officio suo prophetico fungens, nil aliud sibi datum sciebat quam naturalem verbi divini vim promovere supernaturali Deo operanti per œconomiam muneris remissa conf. 1 Cor. III, 4. 7.

§. LIIII.

§. LIII.

Ultima tandem vis huius supernaturalis determinatio, actionem eius cum actione nativæ conferre iubet. Est hæc secundum expositionem eiusdem moralis, (§. 26.) diversa igitur illius conditio sit ex diversitate rationis statim sufficientis apparet. Mutationes quibus efficacia verbi supernaturalis sufficit producentis, ex vi finita prorsus non conceptibiles, in illa rationem sui sufficientem sola habent, (§. XXVIII.) quin ergo immediate per eandem producantur, prout omnia quæ supernaturaliter causis secundis exclusis fiunt, dubium esse nequit. *Immediate igitur Spiritus S. cui adpropriative vis illa supernaturalis adscribitur, agit verbo specialissime semper præsens.* Dum vero Spiritus S. per vim suam non operatur nisi cum verbo divino cui illa indivulsa communicata est, legitimoque eiusdem usu (§. XLV. XLIX.) hoc sensu mediate idem agere in hominem supernaturaliter determinandum dici solet. (Dogm.) (§. XXXI.) Omnis igitur per actualem efficaciam supernaturalis influxum causatus eventus miraculum quidem est respectu regni naturæ, licet idem esse desinat in regno gratiæ, ob ordinarium eius eveniendi modum, quem Deus regno naturæ conformiter ita instituit, ut specialissimus gratiæ suæ influxus non nisi accedentibus conditionibus intermediis, quæ utut rationem eventus sufficientem non contineant, ordinem tamen figunt, se exferat ordinarie. Immediate influens physice in aliud agit, contradistinctum morali, non reali influxu sed motivorum vi intermedia idealiter aliud determinans. *Physice igitur efficaciam supernaturalem agere in hominem dicendum est, vel circumspicius adhuc physicoanalogice, præsertim ob resistibilitatem illius (§. LI.) demonstrantidem Eph. I, 18. cum Physice profecto in Christum resuscitandum omnipotentiam divinam influxisse nemo facile negaverit, ut & Joh. XV, 4. 5. VI, 44. conf. §. XXX. XXXI.*

§. LV.

Sic igitur instituto satisfecisse nobis persuademus efficaciam verbi divini plenam per particulares eiusdem vires, horumque

ad se invicem relationem verbo divino convenienter ad ductum sanæ rationis exponendi. Vtiora huc facientia desiderantem ad Dogmaticos, æque ac polemicos remittimus. Priores iam citatos dedimus §. XXXVI. in posterioribus præcipui sunt Zeltner in Breviar. controvers. cum Remonstr. Controv. 33. p. 302. Frank in Exercit. Antilimborchian. Exerc. VI. Scherzer in Colleg. Antifoc. disp. II. Si vero qui veritatibus Philosophicis, recentius dilucidatis, de facultatum animæ humanæ vigore, nimis forte antea attenuato, ad id abuterentur, ut ex habitibus moraliter per motiva ex opere Redemptionis desumpta emendatis, habitum illum legitimarum mutationum deducere conarentur, cui producendo non nisi vis supernaturalis infinita sufficit (§. XXXVII.) & vires quidem motiva illa spirituales dicerent, habitum vero illum supernaturalem non alio significato quam quatenus ad spiritum illa hominis spectant, per spiritum etiam s. imediate olim manifestata sunt, conversio autem illis nitatur qua veritatibus supernaturaliter quondam & miraculose revelatis; ii quidem fucio verborum derafo aperte se castris Arminianorum addicerent, unam solum vim naturalem verbi moraliter agentem statuentes, ex altera huius tractationis parte §. 25. 28. 30. refellendi, conf. §. 26.

FINIS.

p. 9. §. VI. l. 5. lege Joh. XVII, 3.

ÆSTV-

AESTVMATISSIMO RESPONDENTI

S. P. D.

PRAESES

Ardam & difficilem doctrinam disputat, quam neque cuivis permisissimam neque TIBI, nisi praecclare de TE existimasse, TVAMque industriam & dexteritatem iam cognitam habuissem atque compertam. Nec defuisse operam TVAM argumento gravissimo apprime nunc letor & TVA causa, cui impense volo, atque hoc tirocinium Academicum vere & ex animo gratulor, & mea, qui profectibus auditorum publicisque illorum documentis mirifice delector, & ipsismet doctrinae variis Erroribus per tectantis atque in duplex discrimen adducta ab hominibus qui ea, quae DEVS coniunctissima esse voluit divellunt atque in alterutram sacrarum litterarum efficaciam intus dum unentur & vindicant alteram sollicitant aut evertunt. Circumspecte his malis medendum est, atque sollicite cavendum ne vel fuga Erroris unius in oppositum praecipites demur alteri saltem adversantium parti latus praebeamus, vel ad inanes formulas delabamur. In quo negotio ita elaborasti ut non solum studium sed ipsum opus mihi approbaveris. Noli igitur meditationes TVAS retractare. Neque hic supplementa scribam, quibus vela TE proposita arctius circumscribi, foecundius amplificari confirmarique possent, vel integrum argumentum illustrari commemoratione imprimis tam effectorum erga utramque hanc efficaciam arctissimumque earum nexum quam praevaricationum ex eorundem & ignorantia & neglectione ortarum. Sed veterem aliquam scholasticorum distinctionem facinorose explicabo innoxiam primum neque male execogitatum pessime tamen applicatam sensumque sic depravatam ut perniciosissimos errores invexerit. Poterit illo exemplo apud omnes constare quanta cautione in ancipiti doctrina opus sit ut inoffensi errores praetereamus. Scilicet perspexerant veteres scholastici mediae gratiae divinae & verbo DEI & sacramentis praeter naturalem efficaciam logico moralem quae cogitationibus absolveretur & commotionibus hominum earundem sibi conscientiorum neque otiosorum aut ingenio & animo non usorum, aliam competere super naturalem physico analogam quae neque his limitibus termi-

na-

naeretur, neque ab hominum operationibus penderet. Distinctum
igitur iuerunt hos operandi modos effectuumque classes, pronuncia-
runtque prodesse hac media gratiae non solum ex opere operan-
tis verum etiam ex opere operato, quod sine errore fieri potuit.
Infelici postea discriminatione sacramentorum veteris Testamenti
a novi testamenti sacramentis quorum illa his inferiora habuerunt
ut destituta effectibus qui ex opere operato pendent & symbolice
tantum operantia effecerunt ut haec praerogativa sacramentorum
Novi Testamenti emendandi derivandis separaretur atque hi prorsus ne-
gligerentur imprimis ex quo ab effectibus baptismi in infantibus
sine opere operantis ex solo opere operato profectis affectionem sa-
cramentorum in uniuersum omnium apud ipsos adultos saluariter
mutandi homines ex solo operato effinxerunt. Quare post-
quam signentium aut detorsio potius fidei implicitae innocenter pri-
mum & verissime sic appellatae accessit, ad ipsum verbum Dei pre-
cesque transit profecturas sive intelligantur sive minus. Atque
haec veri rectique migratio levis initio & parum animadversa
non solum funestam separationem efficaciae supernaturalis a na-
turali huiusque eversionem peperit verum etiam a ruina & sub-
uersione parum absuit totius rei christianae quae illa opinione ope-
rit operati tota fere in superstitionem ratione destitutam formu-
las, caerimonias & religiones Deo homineque indignas abierat.
Latius haec prosequerer nisi vererer ne prolixiores euaderent li-
tera quam conuenit. Quare quod reliquum est, officio amoris
significandi gratulandique beneficia diuina breuiter defungar. Ne-
mini enim qui utrumque noverit obscurum neque TIBI dubium
esse arbitror quanti a me fias, ob ingenium excellens, morum pro-
bitatem, mentem bene animatam, indefessum litterarum studium
laborumque assiduitatem. Neque in posterum a me desiciam ut
mea in TE voluntas verborum documentis indigeat. TV vero
amicissime FELMER, spem amplissimam, quam fecisti, non fru-
straberis, amoremque meum non desitues, studium academicon
feliciter e mensus doctrinam operamque omnem Deo consecrabis
atque solita TVA virium contentione ad praeculare de literis
Deique populo merendum enitere Tuamque rem diuinis au-
spiciis ages rectissime. Dodi Halae in Acad. Erider,
d. X. O^{ct}. A. MDCCXXXII.

1b 2639

(X2258286)

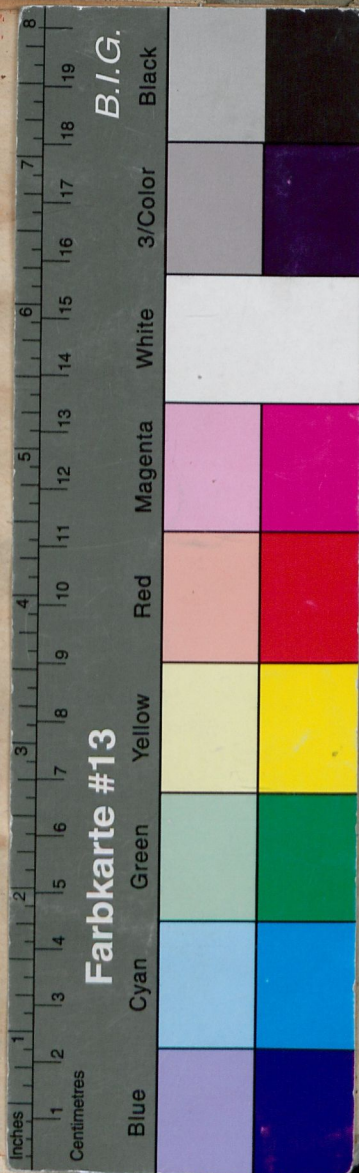
ULB Halle

3

004 733 86X

DISSERTATIO THEOLOGICA
DE
EFFICACIA S. SCRIPTURAE
NATURALI ET SUPERNATURALI

QVAM
SVB PRAESIDIO
VIRI SVMME REVERENDI EXCELLENTISSIMI
ATQVE DOCTISSIMI
DN. SIGISMVNDI IACOBI BAVMGARTEN
S. S. THEOL. D. ET PROF. PVBL. ORD.
PATRONI AC PRAECEPTORIS QVA PAR
EST ANIMI OBSERVANTIA AETATEM COLENDI
ERVDITORVM EXAMINI

AD D. OCT. A. O. R. CIO 19. CC. XXXXII

H. L. Q. C.
SVBIICIET

AVCTOR
MARTINVS FELMER
CIBINIO-TRANSILVANVS.

HALAE MAGDEBVRGICAE
TYPIS GEORGII IACOBI LEHMANNI VIDVAE.

(6)